Ayşe Günaysu: Soykırım, kadın ve ‘Çiyayê Şengalê’

Posted on 04/09/2014

Şengal’de, hâlâ basında IŞİD şeklinde geçen, ama kendilerine verdikleri adla İslam Devleti’nin (İD) yürüttüğü korkunç katliamlar yazılır çizilir ve sosyal medyada dolaşırken, insan soykırımın kadınlar için ne anlama geldiği üzerinde düşünmekten bile kaçarken bulur kendini. Soykırım imha ve yağmadır, evet. Ama soykırım kadınlar için bunun da ötesinde, bundan başka bir şeydir. Erkekler gibi kadınlar da öldürülür, açlıktan, susuzluktan, hastalıktan ölür. Binlerce sayfalık soykırım tanıklıkları, belgeleri bunlarla doludur. Ama kadın için ölümün de ötesi vardır. Nişanlının, kocanın gözü önünde tecavüz edilmek, onlara tecavüzün seyrettirilmesi, sonra da kadını nişanlının, kocanın katline tanık ettirmek, bedeninin ondan alınması, bir mal gibi satılması, kimliğine, benliğine el konulması, adı, inancı değiştirilerek başka bir insan olarak yaşamaya mahkum edilmek, bir zamanlar ait olduğu dünyanın yok olduğunu görmek, başka bir dünyada, başka bir hayatı yaşamak zorunda bırakılmak… Dolayısıyla soykırımın iki bileşeni “imha ve yağma”ya, üçüncü bileşeni “kaçırılma” eklenmezse gerçek eksik anlatılmış olur.

Bugün o korkunç, hayal edip kendinizi yerine koyamayacağınız gerçek tekrarlanıyor. Pazarlar kurulmuş Êzidî kız çocuklar ve kadınlar satılıyor. Anneleri, babaları, kocaları, nişanlıları, çocukları öldürülmüş kız çocuklar ve kadınlar, İD katillerine seks nesnesi yapılıyor. Tıpkı yüzyıl önce olduğu gibi. Satıldıktan sonraki yaşamlarını düşünmek için duruyorum. Gözlerimi kapatıyorum, yapamıyorum. Düşünemiyorum.

Ölümün Ötesi

İstanbullu ünlü yazar, Aras Yayınları'nın Türkçe'ye kazandırdığı Yoldaş Pançuni'nin ve Ermenice nice eserin yazarı Yervant Odian, 1915'te yakalanıp da ölümden kıl payı kurtulduğu mucize kabilinden, akıl hayal almaz olayların ardından Der Zor'a ulaştığında anlattığı kısacık bir öykü, kadın için ölümün ötesinin ne olduğunu bize gösterir. Türkçe'ye çevrilmeyi bekleyen Accursed Years – Lanetli Yıllar kitabında ancak yarım sayfaya sığmış bu öykü. Der Zor'da bir Alman doktorun yönetiminde askeri hastane. Odian açlıktan ölmemek için orada ayak işleri yapmakta. Hastaneye sağlık sorunları için yerli Araplar gelmekte. Bir gün bir kadın doktora tepeden tırnağa örtünmüş bir çocuk getirir. Doktora yüzünü açarlar, sarışın, narin yüz hatlarına sahip, ancak 12-13 yaşlarında görünen bir kız çocuğudur. Odian kızın Ermeni olduğunu anlar. Nereli olduğunu sorar. İzmitli'dir. Ermenicesinden, hali vakti yerinde, iyi eğitim görmüş bir ailenin kızı olduğu bellidir. Bir Arap'a satılmıştır. Onu getiren kadın doktora anlatır: Kızın gözleri görmüyordur. Üç ay önce yakalanmıştır bu derde. Doktor "üç aydır neredeydiniz?" diye sorduğunda, kadın cevap verir: "Kocası izin vermezdi ki gelelim. Birkaç günlüğüne köye gitti de, ben fırsattan istifade aldım getirdim." Ne? Kocası mı? Doktor kulaklarına inanamaz. Bu yaşta bir çocuğun kocası! Devamında kadın kızın neden göremediğini anlatır: "Kocası bir gün çok kızdı, kafasına yumrukla vurdu." Doktor çaresiz birkaç ilaç verir onları gönderir ama Odian'a, "çok geç, bir daha hiç görmeyecek" der. (1)

Amerika'nın Harput konsolosu, bizlere soykırıma ait çok değerli bilgilerin aktarılmasını sağlayan Leslie Davis, tanıklıklarının birinde anlatır. Erzincanlı, en fazla 12-13 yaşında olan Siranouh Hoghgroghian'ı, Harput'ta bir Türk subayının evinde görür. Ne yaşadığı çocuğun bedeninde kendini gösterir: Hamiledir. Bir çocuk hamile.(2)

Başka Birinin Hayatını Yaşamak, Başkası Olmak

Merak edip okuyanlar için kitaplar, soykırımdan kurtulanların, o tarihlerde Anadolu'nun çeşitli kentlerinde batılı devletlerin konsolosluklarında, misyon merkezlerinde, Kızılhaç hastanelerinde görev yapanların ağzından buna benzer sonsuz sayıda öykü anlatır. Kürt illerinde insanlar, Ermeni babaanne, anneanne, nenelerinin hiç konuşmadıklarını, anlatmadıklarını, derin bir suskunluk içinde olduklarını söylerler. Bir kısmının bir daha hiç haber almadığı çocukları vardır. Kayıp çocuklar, kocalar, kayıp bir dünya ve kendisine ait olmayan bir hayat, başkasının hayatı ve o hayatı yaşamak zorunda olmak.

Savaş sonrasında Ermeni kuruluşlar ve misyonerler tarafından Müslüman nüfusun içinde eritilmiş Ermeni kadınları kurtarma çalışmaları başladı. Yaptığı özverili çalışmalarla ünlü Danimarkalı misyoner Karen Yeppe, bazı Arap aşiret reislerinin de yardımıyla 1928 yılına kadar yaklaşık 2000 Ermeni kadın ve çocuğu Müslüman ailelerinden geri almayı ve çeşitli yerlerde kurduğu sığınma evlerine götürmeyi başardı. Bu kolay olmadı. Kurtarma çabalarında yer alan gönüllülerden bazıları bu uğurda can verdi. Bazı Ermeni kadınlar da kaçma girişimi sırasında yaşamlarını kaybetti.(3)

'Çiyayê Şengalê' -Yeryüzü Cenneti

Bugün on binlerce Êzidî'nin vahşetten kaçarak sığındığı Sincar Dağı'nın adına, çarptırıldığı 22 yıl hapis cezasını Burdur Cezaevi'nde çekmekte olan Sadık Aslan'ın geçtiğimiz aylarda Do Yayınları'ndan yayınlanan "Solgun Sarı – Tor Hikayeleri" kitabında rastlamıştım. Çocukluğunun kayıp Süryani ve Êzidî dünyasını az rastlanır bir incelik ve nabız gibi attığını içinizde hissettiğiniz bir canlılıkla anlatan, kendi sözcükleriyle Mezopotamya'nın "en alttakilerine" ithaf ettiği kitabında Sadık Aslan, işte böyle başka bir hayata mahkum edilen Yadê Cazya'nın öyküsünü anlatmadan önce okuru Çiyayê Şengalê ile tanıştırır. Yani Sincar Dağı, yani 1915'ten 100 yıl sonra binlerce Êzidî'nin açlık, susuzluk, ölüm tehlikesiye yüzyüze sığındığı o dağ. Sadık Aslan'dan dinleyelim:

“Çiyayê Şengalê bir yeryüzü cennetidir. Giren bir daha çıkmak istemez oradan. Diş diş, sivri sivri kayalar boy verir içinden. Dağın teklerinden 70-80 adet akarsu doğup aşağıdaki toprakları sulayarak batı tarafa akıp Fırat’a karışır. Gözelerinin suyu ab-ı hayat gibidir. Yamaçlar, aniden ortaya çıkan derin ve yılan gibi kıvrılan vadilere açılır. Birbirlerine yakın kasaba ve köyler yığılmıştır buraya. Tepelerin dere yataklarıyla birleştiği yamaçlardaki büyük kayalar arasında onlarca mağara, kovuk ve türbe bulunur. Vadideki bağların üzümü lezzetli ve suludur. Oradaki ballar beyaz ve kokuludur. O ballar ve üzümler dünyanın başka yerinde bulunmaz. Kudret helvası yağar oralara. Dut ağaçları çoktur, ipeği her yeri dolanır. “(4)

İslam adına, tekbir getirerek, gözünü kırpmadan insanları infaz edenler, Êzidî kadınları, haberlere göre 150 dolara İD savaşçılarına satanlar işte bu yeryüzü cennetini cehenneme çevirirken; bizler günlük olağan hayatlarımızı yaşamaktayız.

Yadê Cazya Êzidî doğdu Êzidî ölecek

Soykırımın utançla atladığımız, dile getirilmesi en zor yüzü olan kadın kırımının tanıkları, o isimleri, cisimleri, duaları, anıları yok edilmiş, başka bir hayatı yaşamak zorunda bırakılanlardan biriyle Solgun Sarı kitabının “Issız” öyküsünde karşılaşıyoruz: Yadê Cazya. Yani Cazya Ana.

“Yadê Cazya, bir Êzidî şeyhinin torunu olarak doğdu. Müslüman bir köyde bir Müslüman olarak yaşadı. Şeyh dedesinden sonra babasının ve kardeşlerinin terk ettiği Êzidî ruhunu kendisi taşıdı. Bunu bilemedi, son nefesiyle teslim ettiği ruhun Êzidî ruhu olduğunu onun namazına niyazına bakanlar da bilemedi. Öte dünyaya bir Êzidî olarak göç etti. Hiç kimse, onun etrafına failince silininceye kadar içinden çıkamayacağı bir çember çizmedi. Buna izin vermedi. (…) Durduğu yerde kımıldamadan yaşlanan o koca çınarlar gibiydi. İkinci bir ömür verilseydi ona, o Êzidîlere has sıkı sadakatle yine kaldığı yerden devam ederdi.”(5)

Soykırımın okumaya, duymaya can dayanmayacak tecavüz ve tecavüzcünün elinde can veren kadınlarına ait öykülerini bulursunuz, ararsanız. Bir de kalanlar var. Tecavüzcüsüyle ömür boyu yaşamak, ondan çocuk doğurmak zorundan kalan, önceki hayatının çocuklarından bir daha hiç haber alamamış, kimi küsmüş, hiç konuşmamış, ağzını bıçak açmamış, sadece arada derin bir "ah" çeken, kimi Yadê Cazya gibi güçlü kuvvetli, yere erkekler gibi sert basan, ayaklarını uzatıp oturan, kimseden korkusu olmayan, yaşlılığını tek başına, tavukları, civcivleriyle geçirmede inat eden ve bir gün topladığı "sersipik" otuna karışan "bace"yi pişirip yedikten sonra zehirlenerek evde tek başına ölen.

Soykırımın karanlık, geçiştirilen, hatırlanmak istenmeyen yüzüdür KADIN.

Kaynak:

1- Yervant Odian Accursed Years: My Exile and Return from Der Zor, 1914-1919, Gomidas Institute, 2009, Londra, s.211-212.

2- Ara Sarafian, "The Absorption of Armenıan Women and Children into Muslim Households as a Structural Component of the Armenian Genocide", Genocide and Religion in the Twentieth Century, Omer Bartov ve P. Mac, der., New York, N.Y.: Berghahn Books, 2001

3- bkz. http://www.genocide-museum.am/eng/online_exhibition_2.php#sthash.s4NDh5KT.dpuf

4- Sadık Aslan, Solgun Sarı ñ Tor Hikayeleri, Do Yayınları, 2014, s.95.

5- a.g.e., s.109

Kaynak: Özgür Gündem